

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Позовна вимога про визнання недійсним акта про порушення Правил користування електричною енергією для населення не відповідає встановленому ст. 16 ЦК України способу захисту цивільних прав.

Складений працівниками електропостачальної організації акт про порушення цих Правил є лише фіксацією такого порушення, що було виявлено під час проведення перевірки їх дотримання.

Оскарження як дій лише факту складання такого акта, який не встановлює для споживача будь-яких обов'язків і є різновидом претензії, не передбачено чинним законодавством як спосіб захисту прав.

Зазначений акт може бути визнаний як доказ (із наданням йому відповідної оцінки судом) під час вирішення іншого спору, зокрема щодо відшкодування матеріальних збитків у разі пошкодження приладу обліку електричної енергії

РІШЕННЯ

колегії суддів Судової палати у цивільних справах

Верховного Суду України

від 30 травня 2012 р.

(в и т я г)

У лютому 2007 р. Товариство з обмеженою відповідальністю «Луганське енергетичне об'єднання» в особі Луганської філії (далі — ТОВ) звернулося до суду з позовом до Д. про відшкодування збитків.

Позивач послався на те, що під час проведення ним перевірки приладів обліку електричної енергії у квартирі, в якій раніше мешкав Д., було виявлено порушення пломби на розрахунковому приладі обліку, про що складено акт від 4 квітня 2006 р. про порушення Д. Правил користування електричною енергією для населення (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 1999 р. № 1357; далі — Правила). 5 квітня 2006 р. ТОВ склало акт проведення експертизи вилученого у Д. лічильника електричної енергії, яким підтверджено факт порушення пломби на цьому приладі.

ТОВ просило стягнути з Д. на свою користь 1 тис. 610 грн 16 коп. на відшкодування збитків, завданих позаобліковим споживанням електричної енергії.

У квітні 2007 р. Д. звернувся із зустрічним позовом до ТОВ про захист прав споживача. Пославшись на те, що лічильник був опломбований більше 20 років тому і цілісність пломби на ньому жодного разу не перевірялася, Д. просив визнати недійсними акти від 4 квітня 2006 р. про порушення споживачем Правил і від 5 квітня 2006 р. про проведення експертизи лічильника електричної енергії, а також стягнути з ТОВ на його користь 3 тис. грн на відшкодування моральної шкоди.

Станично-Луганський районний суд Луганської області рішенням від 19 березня 2008 р. первісний позов задовольнив: постановив стягнути з Д. на користь ТОВ 1 тис. 610 грн 16 коп. на відшкодування завданих збитків і судові витрати; у задоволенні зустрічного позову відмовив.

Рішенням Апеляційного суду Луганської області від 25 червня 2008 р. рішення місцевого суду скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні первісного позову відмовлено; зустрічний позов задоволено частково: визнано недійсним акт від 4 квітня 2006 р. про порушення Д. Правил, у задоволенні решти вимог зустрічного позову відмовлено.

Колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України ухвалою від 30 грудня 2008 р. касаційну скаргу ТОВ відхилила, рішення суду апеляційної інстанції залишила без змін.

У січні 2009 р. ТОВ звернулося до Верховного Суду України зі скаргою про перегляд рішення Апеляційного суду Луганської області від 25 червня 2008 р. та ухвали колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 30 грудня 2008 р. у зв'язку з винятковими обставинами, пославшись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції одного й того самого положення закону, а саме статей 16, 614 ЦК, і просило скасувати судові рішення судів апеляційної та касаційної інстанцій і залишити в силі рішення суду першої інстанції.

На підтвердження неоднакового застосування правових норм ТОВ надало ухвалу коле-

гії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 7 березня 2007 р., в якій за аналогічних обставин суд дійшов висновку, що позовна вимога про визнання не дійсним акта про порушення Правил не відповідає встановленому ст. 16 ЦК способу захисту цивільних прав.

13 листопада 2011 р. набрав чинності Закон від 20 жовтня 2011 р. № 3932-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розгляду справ Верховним Судом України».

Зазначеним Законом внесено зміни до п. 2 розд. XIII «Перехідні положення» Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі — Закон № 2453-VI), відповідно до яких скарги на судові рішення у цивільних справах у зв'язку з винятковими обставинами, подані до Верховного Суду України до 15 жовтня 2010 р. включно, розглядаються в порядку та в межах повноважень, що діяли до набрання чинності цим Законом, а подані після 15 жовтня 2010 р. — передаються до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ для розгляду питання про допуск справи до провадження Верховного Суду України в порядку, передбаченому ЦПК. Допущені до розгляду за винятковими обставинами до набрання чинності цим Законом цивільні, господарські та адміністративні справи розглядаються Верховним Судом України в порядку та в межах повноважень, що діяли до набрання чинності цим Законом.

У зв'язку із цим справа підлягає розгляду в порядку ЦПК 2004 р. в редакції, яка була чинною до змін, внесених згідно із Законом № 2453-VI.

Заслухавши доповідь судді Верховного Суду України, дослідивши матеріали справи та перевіrivши наведені в скарзі доводи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що скарга підлягає частковому задоволенню.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 354 ЦПК підставою оскарження у зв'язку з винятковими обставинами судових рішень у цивільних справах після їх перегляду у касаційному порядку є неоднакове застосування судом касаційної інстанції одного і того самого положення закону.

Під час розгляду справи суд установив, що Д. та його дружина з 2000 р. до квітня 2004 р. мешкали у квартирі, яка відчужена ними 21 квітня 2006 р. За наслідками проведеної ТОВ перевірки складено акт від 4 квітня 2006 р. про порушення Д. Правил, а саме пошкодження пломби Держстандарту та енергопостачальної організа-

ції на розрахунковому приладі обліку. 5 квітня 2006 р. ТОВ складено акт проведення експертизи лічильника електричної енергії про те, що виявлено пошкодження пломб, встановлених на лічильнику в 1984 р., лічильник визнано непридатним до експлуатації, встановлено спосіб заниження показників лічильника та опломбовано його. На час складання актів строк експлуатації й перевірки розрахункового приладу обліку закінчився. Перевірки або заміни цього лічильника електропередавальна організація не здійснювала.

Задовольняючи позов ТОВ і відмовляючи в задоволенні позову Д., суд першої інстанції виходив із того, що оскаржуваними актами встановлено порушення Правил, а саме пошкодження пломб на розрахунковому приладі обліку електричної енергії, розташованому у квартирі, в якій мешкав Д., що завдало збитків ТОВ; Д. не довів, що зазначені збитки завдані не з його вини.

Відмовляючи в задоволенні позову ТОВ та частково задовольняючи зустрічний позов Д., апеляційний суд, з висновками якого погодився касаційний суд, виходив із того, що акт від 4 квітня 2006 р. про порушення Д. Правил є тільки одним із доказів у спорі; згідно з вимогами Закону від 11 лютого 1998 р. № 113/98-ВР «Про метрологію та метрологічну діяльність» і п. 4.5 Правил користування електричною енергією (затверджено постановою НКРЕ від 31 липня 1996 р. № 28; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 листопада 2002 р. за № 903/7191) обов'язок з перевірки та заміни розрахункових приладів обліку електричної енергії покладається на електропередавальну організацію; термін експлуатації лічильника закінчився, але ТОВ свого обов'язку з його перевірки або заміни в установлений законодавством строк не виконало; ТОВ не надало належних доказів на підтвердження збитків, завданих пошкодженням пломб на лічильнику, а також того, що саме Д. допустив пошкодження пломб на приладі обліку.

З такими висновками судів колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України повністю погодитись не може.

Згідно із ч. 1 ст. 3 ЦПК кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Відповідно до змісту статей 11, 15 ЦК цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства. Кожна особа має право на судовий захист.

Захист цивільних прав — це передбачені законом способи охорони цивільних прав у разі їх порушення чи реальної небезпеки такого порушення.

Способи захисту суб'єктивних цивільних прав розуміють як закріплені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких проводиться поновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав та вплив на правопорушника. Загальний перелік таких способів захисту цивільних прав та інтересів дається в ст. 16 ЦК.

Як правило, власник порушеного права може скористатися не будь-яким, а цілком конкретним способом захисту свого права. Частіше за все спосіб захисту порушеного права прямо визначається спеціальним законом, який регламентує конкретні цивільні правовідносини.

Таким чином, складений працівниками електропостачальної організації акт про порушення Правил є лише фіксацією такого порушення, що було виявлено під час проведення перевірки дотримання цих Правил, тому оскарження як дій лише факту складання такого акта, який не встановлює для споживача будь-яких обов'язків і є різновидом претензії, не передбачено чинним законодавством як спосіб захисту прав.

Зазначений акт може бути визнаний як доказ під час вирішення іншого спору, зокрема при заявленому позові про відшкодування матеріальних збитків у разі пошкодження приладу обліку електричної енергії, при вирішенні якого суд зобов'язаний дати оцінку щодо дійсності цього акта.

Така сама правова позиція була викладена колегією суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України в наданій для порівняння ухвалі від 7 березня 2007 р., якою за аналогічних обставин скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалу суду апеляційної інстанції про задоволення позову до ВАТ «Енергопостачальна компанія «Херсонобленерго» про визнання дій щодо складання акта про порушення Правил неправомірними, визнання цього акта та розрахунку збитків до нього незаконними й відшкодування моральної шкоди

та направлено справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Постановляючи цю ухвалу, суд касаційної інстанції виходив із невідповідності обраного позивачем способу захисту вимогам статей 11, 15, 16 ЦК.

Перевіривши за матеріалами скарги наведені в ній доводи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України вирішила, що у справі, яка розглядається, має місце неоднакове й неправильне застосування судом касаційної інстанції одного й того самого положення закону, а саме ст. 16 ЦК.

За таких обставин судові рішення апеляційної та касаційної інстанцій у частині задоволення зустрічного позову Д. до ТОВ про визнання недійсним акта від 4 квітня 2006 р. про порушення Правил підлягають скасуванню з ухваленням у цій частині нового рішення про відмову в задоволенні позову.

Що стосується судових рішень у частині вимог ТОВ до Д. про стягнення збитків, то скаргник не надав для порівняння судових рішень, в яких суд касаційної інстанції неоднаково застосував одне й те саме положення закону, а саме ст. 614 ЦК щодо презумпції вини порушника в зобов'язальних правовідносинах, на яку міститься посилання в його скарзі. Скаргу в цій частині слід відхилити, а оскаржені судові рішення залишити без змін.

Керуючись статтями 357, 358, 359 ЦПК (у редакції, що діяла до набрання чинності Законом № 2453-VI), колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України скаргу ТОВ задовольнила частково: рішення Апеляційного суду Луганської області від 25 червня 2008 р. та ухвалу колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 30 грудня 2008 р. в частині задоволення зустрічного позову Д. до ТОВ про визнання недійсним акта від 4 квітня 2006 р. скасувала, ухвалила в цій частині нове рішення, яким у задоволенні позову відмовила. У решті рішення Апеляційного суду Луганської області від 25 червня 2008 р. та ухвалу колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 30 грудня 2008 р. залишила без змін.